

УДК 343.9.02

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.35>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗЛОЧИННОЇ СПІЛЬНОТИ, А ТАКОЖ КЕРІВНИЦТВО НИМИ

Околіт О.В.,
*аспірант наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6498-6209>
e-mail: sawa123456789ok@gmail.com*

Околіт О.В. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації та злочинної спільноти, а також керівництво ними.

Стаття присвячена дослідженню актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із найбільш небезпечними формами об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 255 КК України, – створенням організованих злочинних об'єднань та керівництвом ними.

Встановлено, що прояви створення злочинної організації та злочинної спільноти, а також керівництва ними можуть бути різними, залежно від мети цих організованих злочинних об'єднань, їх структури, інших індивідуальних особливостей та обстановки функціонування. Створити злочинну організацію може як одна, так і декілька осіб. Водночас керують нею зазвичай два і більше суб'єкти, серед яких керівник структурної частини. Особа, яка створила злочинну організацію, як правило залишається її керівником до засудження, смерті або заміщення іншим керівником. Окрім організаційних та керівних функцій вона зазвичай вчиняє злочини, що охоплюються метою об'єднання, а тому її дії потребують додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень.

Аргументовано, що керівництво злочинним об'єднанням не охоплює керівництво окремими кримінальними правопорушеннями, які вчиняють його учасники, і потребує додаткової кваліфікації за відповідною частиною статті, що містить підстави кримінальної відповідальності за ці делікти. Тому керівництво злочинною організацією чи злочинною спільнотою це передусім керівництво їх кримінально протиправною діяльністю загалом.

З метою усунення розбіжностей в однорідних кримінально-правових заборонах положення щодо керівництва структурною частиною організованих злочинних об'єднань в КК України та його проєкті запропоновано уніфікувати.

Виокремлення керівника у ч. 6 ст. 255, а також інших статтях КК України (ч. 5 ст. 110-2, ч. 2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5) визнано помилкою законодавця, що потребує розв'язання шляхом внесення змін до закону про кримінальну відповідальність.

Ключові слова: кримінальна відповідальність; співучасть; кримінальне правопорушення; злочинна організація; злочинна спільнота; організована злочинність; організатор; керівник, структурна частина злочинної організації.

Okolot O.V. Criminal liability for the creation of a criminal organization and criminal community, as well as their leadership.

The article is devoted to the study of actual theoretical and practical problems related to the most dangerous forms of the objective side of the crime provided for in Art. 255 of the Criminal Code of Ukraine, – the creation of organized criminal associations and their management.

It has been established that the manifestations of the creation of a criminal organization and criminal community, as well as their leadership, can be different, depending on the purpose of these organized criminal associations, their structure, other individual characteristics and the environment of operation. A criminal organization can be created by one or several persons. At the same time, it is usually managed by two or more subjects, including the head of the structural unit. A person who created a criminal organization usually

remains its leader until conviction, death or replacement by another leader. In addition to organizational and managerial functions, it usually commits crimes covered by the purpose of association, and therefore its actions require additional qualification according to the set of criminal offenses.

It is argued that the management of a criminal organization does not cover the management of individual criminal offenses committed by its members, and requires additional qualification under the relevant part of the article containing grounds for criminal liability for these torts. Therefore, the management of a criminal organization or criminal community is primarily the management of their criminal activities in general.

In order to eliminate discrepancies in uniform criminal law prohibitions, it is proposed to unify the provisions on the leadership of the structural part of organized criminal associations in the Criminal Code of Ukraine and its draft.

Separation of the manager in Part 6 of Art. 255, as well as other articles of the Criminal Code of Ukraine (Part 5 of Article 110-2, Part 2 of Article 258-3, Part 4 of Article 258-5) was recognized as a mistake by the legislator, which needs to be resolved by amending the law on criminal liability.

Key words: criminal liability; complicity; criminal offense; criminal organization; criminal community; organized crime; organizer; a leader, a structural part of a criminal organization.

Постановка проблеми. Незважаючи на воєнний стан в державі протидія організованих злочинності залишається пріоритетним напрямом діяльності правоохоронних органів. Сучасні організовані злочинні об'єднання набувають транснаціонального характеру та активно інтегруються в політичні, економічні та соціальні сфери як окремих держав, так і міжнародної спільноти в цілому. Злочинні схеми торгівлі наркотиками, зброєю, людьми, контрабанди, кіберзлочинів та інших кримінально караних діянь, що використовують представники організованого криміналітету, характеризується використанням технологій, пов'язаних з криптовалютою, даркнетом, найновішими електронними платіжними системами, захищеними засобами зв'язку тощо. Ці та інші фактори суттєво впливають на ефективність роботи правоохоронців у цій сфері.

Вчені неодноразово акцентували увагу на серйозній суспільній небезпеці злочинних організацій [1, с. 64–74; 2, с. 9; 3, с. 235–238; 4, с. 199–296; 5, с. 21–38; 6, с. 152; 7, с. 78–85], а також необхідності протидії деліктам, які вони вчиняють [8; 9; 10, с. 350–474; 11, с. 8]. Водночас особливу стурбованість викликає діяльність організаторів організованих злочинних об'єднань. З огляду на зазначене, а також враховуючи положення міжнародних договорів у сфері протидії організованих злочинності, у КК України криміналізовано створення злочинної організації та злочинної спільноти, а також керівництво ними.

Стан опрацювання проблематики. Проблемні питання кримінальної відповідальності за створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній досліджено в працях О.О. Бахуринської, А.А. Вознюка, В.О. Гацелюка, М.К. Гнетнева, Л.М. Демидової, О.О. Дудорова, О.О. Кваші, С.Г. Киренка, Ю.В. Луценка, В.В. Малюка, Р.О. Мовчана, С.В. Перемота, В.В. Українця, М.Ф. Фоменко, П.Л. Фріса, І.П. Фріса, С.С. Чернявського та інших науковців. Разом із тим чимало питань, пов'язаних із кваліфікацією дій учасників злочинної організації та злочинної спільноти потребують подальших наукових розвідок.

Метою статті є аналіз таких форм об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 255 КК України, як створення злочинної організації та злочинної спільноти, а також керівництво ними і формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Вклад основного матеріалу. Більшість форм об'єктивної сторони цього злочину стосується діяльності організатора як особи, яка створила та/або керує злочинною організацією чи злочинною спільнотою, а також здійснює організацію та керівництво вчиненням злочинів їх учасниками. Однак на практиці до кримінальної відповідальності найчастіше притягують саме за участь у злочинній організації, оскільки організаторів значно менше, ніж виконавців і не кожного організатора вдається встановити та засудити. Важливо також звернути увагу на той факт, що у ст. 255 КК України участь у злочинній спільноті не виокремлюється як самостійне кримінально протиправне діяння.

З-поміж усіх форм об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 255 КК України, створення організованих злочинних об'єднань та керівництво ними є найбільш небезпечними діяннями. Не випадково організатора зазвичай визнають найбільш небезпечним співучасником [12, с. 105–109; 13, с. 147; 14, с. 6–7], а створення злочинного об'єднання та керівництво ним більш небезпечним діянням, порівняно з участю в ньому [15, с. 107–113; 16, с. 252, 253; 17, с. 360–361; 18, с. 183]. Водночас створення

злочинної організації та керівництво нею характеризують роль такого співучасника як організатор, однак позначають різні його функції [19, с. 94–100].

Створенням злочинної організації визнають сукупність дій, спрямованих на її виникнення (формування, заснування, утворення), зокрема шляхом трансформації одного кримінально протиправного об'єднання в інше (наприклад, перетворення однієї чи декілька злочинних груп (за попередньою змовою чи організованих) у злочинну організацію), які (дії) призводять до виникнення злочинної організації. Враховуючи семантичне значення слова «створення», утворення злочинного об'єднання можна визначити як його формування, утворення, організацію, забезпечення, покладення початку його існуванню, надання йому яких-небудь ознак, властивостей [20, с. 20].

Відповідні дії включають підшукування та вербування учасників, об'єднання їхніх зусиль, розподіл між ними обов'язків, формування структурних частин злочинної організації, впорядкування їх взаємодії та взаємозв'язку, визначення керівників структурних частин, визначення (вироблення) правил поведінки в об'єднанні, складання плану діяльності організації, визначення способів його виконання, пошук об'єктів кримінально протиправних посягань, забезпечення зброєю; грішми, транспортом, приміщеннями, знаряддями й засобами для вчинення кримінального правопорушення [20, с. 20]. *Наприклад, Особа-1 запропонував Особі-2 увійти до складу злочинної організації з метою спільного зайняття сутенерством, створенням і утриманням місць розпусти та повідомив останній про розроблений ним план злочинних дій. Отримавши згоду Особи-2 на участь у спільній злочинній діяльності, Особа-1, спільно та за взаємною згодою із Особою-2 очолили злочинну організацію, визначивши необхідну для досягнення загальної злочинної мети кількість її учасників. Реалізуючи спільний злочинний умисел, Особа-1, спільно із Особою-2 в різний період часу підібрали для участі у злочинній організації та залучили до її протиправної діяльності Особу-3, Особу-8, Особу-7, Особу-4 та інших, не встановлених осіб. Учасникам злочинної організації повідомлено план злочинної діяльності та роз'яснено їх ролі та функції під час спільного вчинення злочинів [21].*

Водночас на практиці можуть мати місце й інші прояви цієї форми об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України. Усе залежить від мети злочинної організації, її структури, інших індивідуальних особливостей об'єднання та обстановки його функціонування.

Створювати злочинну організацію може як одна, так і декілька осіб. Водночас керують нею зазвичай два і більше суб'єкти, серед яких керівник структурної частини. *Аналіз вироку Оболонського районного суду м. Києва від 5 жовтня 2022 р. дає підстави стверджувати, що злочинна організація, яка спеціалізувалася на злочинах у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, а також торгівлі людьми, мала чотирьох організаторів, зокрема Особу-1 визнано її організатором та керівником, Особу-2 та Особу-3 – співорганізаторами та керівниками, Особу-4 – керівником [22].*

Вчені зазначають, що особа, яка створила злочинну організацію, у майбутньому може і не бути її керівником чи учасником [23, с. 861]. Дійсно це так, однак на практиці особа, яка створила злочинну організацію, як правило залишається її керівником про що свідчать відповідні судові рішення [21].

Особа, яка створила злочинну організацію залишається керівником цього злочинного об'єднання до її засудження, смерті (не є таємницею той факт, що вона може загинути під час затримання або її можуть ліквідувати конкуренти у злочинному середовищі) або заміщення іншим керівником.

Відповідно до ч. 1 ст. 30 КК України особа, яка створила злочинну організацію чи керувала нею повинна нести кримінальну відповідальність за всі злочини і кримінальні проступки, вчинені злочинною організацією, якщо вони охоплювалися її умислом. Мають рацію вчені, що це можуть бути і ті кримінальні правопорушення, у підготовці або вчиненні яких він не брав особистої участі [20, с. 21].

Як свідчить практика особа, яка створює злочинну організацію в подальшому не лише керує нею, але й вчиняє злочини, що охоплюються її метою. Тому дії особи, яка створила злочинну організацію, зазвичай кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень: з одного боку за ст. 255 КК України, а, з другого, – за іншими статтями КК України, що містять підстави кримінальної відповідальності за делікти, у яких вона брала участь або якими керувала. Наприклад, за ч. 1 ст. 255, ч. 4 ст. 28 ч. 4 ст. 190 КК України [24].

На практиці не завжди розмежовують дії щодо створення злочинної організації та керівництва нею [25]. Це обумовлено очевидно тим, що одне й те саме діяння (наприклад, встановлення загальноновизначених правил поведінки та конспірації, забезпечення дотримання їх учасниками злочинного об'єднання) може охоплюватися як створенням злочинної організації так і керівництвом нею.

У певних випадках має місце неправильне тлумачення терміну «створення злочинної організації». Складнощі виникають з кримінально-правовою оцінкою дій другорядних організаторів – тих, які бра-

ли участь у створенні злочинної організації після досягнення домовленості з головним організатором. Наприклад, у вироку Суворовського районного суду міста Одеси від 24 березня 2021 р. зазначено, що у визначеній Особою-1 ієрархічній побудові злочинної організації, з метою ефективності її функціонування, остання виділила Особі-2 керівну роль окремої ланки. Також, Особа-2, за погодження з Особою-1, розділили ролі між іншими учасниками створеної ними злочинної організації. Особа-2 як співорганізатор та керівник створеної Особою-1 злочинної організації, займав керівну роль у ній відносно інших учасників даної організації виконуючи відповідні функції [25]. У цьому судовому рішенні в одному випадку зазначено, що злочинну організацію створив Особа-1, а в другому – що вони зробили це разом. Водночас очевидно, що особа, яка створювала злочинну організацію, не могла вступити до неї, оскільки входила до неї з початку. Це питання має важливе значення, так-як виникає запитання чи слід Особі-2, яка визнається керівником злочинної організації, ставити у вину ще й дії зі створення цього злочинного об'єднання?

Під час створення злочинного об'єднання співучасть особлива, нестандартна, нетрадиційна. У зв'язку з цим вона повністю не охоплюється традиційним змістом співучасті, визначеним ст. 26 КК України. З іншого боку це також і так звана необхідна співучасть. Тобто відповідні злочини можуть вчинятися лише як групові, коли об'єктивна сторона складу злочину вимагає діяльності двох і більше осіб. За створення (організацію) злочинного об'єднання здебільшого відповідає одна особа – організатор. Інші його учасники, які надали згоду на створення злочинного об'єднання за їх участі – відповідатимуть за участь, однак не за створення. Відтак, таке діяння як створення злочинного об'єднання – може вчинити й один суб'єкт – а це звісно виходить за межі традиційного розуміння співучасті [26, с. 53].

Створення злочинної спільноти полягає в об'єднанні двох чи більше злочинних організацій на основі спільності мети, завдань чи з інших причин. Таке об'єднання може відбуватись для здійснення спільної злочинної діяльності представниками декількох злочинних організацій, для консолідації злочинного середовища, підтримки його норм та звичаїв, здійснення не заснованого на законі контролю за різними групами осіб, об'єктами, сферами діяльності і територіями, розвитку взаємозв'язків у кримінальному середовищі, зокрема серед осіб, утримуваних у кримінально-виконавчих установах, СІЗО та ІТТ. Зазначене об'єднання може полягати у визначенні єдиного керівника чи створенні групи керівників (або колегіального органу), який чи які здійснюватимуть загальне керівництво учасниками злочинних організацій, що об'єднались. Таке об'єднання може бути як добровільним, так і примусовим, як постійним, так і тимчасовим [20, с. 21].

Керівництво злочинною організацією або злочинною спільнотою – це дії з управління створеним злочинним об'єднанням. Вони поділяються на:

- 1) дії, спрямовані на управління його функціонуванням;
- 2) дії, спрямовані на управління злочинною діяльністю цих об'єднань [20, с. 21-22; 27].

Діями, спрямованими на *управління функціонуванням злочинного об'єднання*, слід вважати: забезпечення дотримання загальних правил поведінки й дисципліни, зокрема запобігання виходу зі злочинного об'єднання окремих учасників; організацію вербування або безпосереднє вербування нових учасників; розподіл або перерозподіл функціональних обов'язків між учасниками злочинного об'єднання; удосконалення структури об'єднання; встановлення зв'язків з іншими злочинними об'єднаннями та корумпованими представниками влади; організацію заходів щодо прикриття діяльності об'єднання; організацію занять або навчань; організацію матеріального забезпечення діяльності об'єднання; постановку завдань і контроль за їх виконанням; розподіл злочинних прибутків; контроль за учасниками злочинного об'єднання, організацію подолання конфліктів, що виникають між ними.

До дій, спрямованих на *управління функціонуванням злочинного об'єднання*, слід віднести: забезпечення дотримання загальних правил поведінки і дисципліни, зокрема запобігання виходу зі злочинного об'єднання окремих учасників; організацію вербування або безпосереднє вербування нових учасників; розподіл або перерозподіл функціональних обов'язків між учасниками злочинного об'єднання; удосконалення структури об'єднання; встановлення зв'язків з іншими злочинними об'єднаннями і корумпованими представниками влади; організацію заходів щодо прикриття діяльності об'єднання; організацію або безпосереднє проведення навчань; організацію матеріального забезпечення діяльності об'єднання; постановку завдань і контроль за їх виконанням; розподіл злочинних доходів; контроль за учасниками злочинного об'єднання, організацію подолання конфліктів, що виникають між ними, тощо [23, с. 94; 28, с. 398].

Наприклад, відповідно до розподілу ролей Особа-2 здійснював керівництво злочинною організацією, намічав і розробляв плани певних злочинів, об'єднував інших співучасників, розподіляв ролі між ними, координував діяльність співучасників, розподіляв їхні обов'язки та функції, визначав об'єкти злочинів, здійснював організаційне та матеріальне забезпечення діяльності злочинної організації шляхом підтримання зав'язків зі службовими особами органів державної влади та управління, забезпечував усунення перешкод у реалізації злочинних задумів та сприяння їм [29].

Перелік дій щодо керівництва злочинною організацією або злочинною спільнотою, як і у випадку зі створенням цих злочинних об'єднань, не є вичерпним.

Керівництво злочинною організацією чи злочинним співтовариством може набувати вигляду: віддання наказів, розпоряджень; давання доручень; проведення інструктажів; прийняття звітів про виконання тих чи інших дій; застосування заходів впливу щодо учасників злочинного об'єднання за невиконання наказів і доручень або порушення встановлених у ньому правил поведінки (абз. 2 п. 5 ППВСУ від 23.12.2005 № 13) [20, с. 22; 27].

Керівництво злочинним об'єднанням можуть здійснювати одна або декілька осіб. *Наприклад, злочинною організацією, що «спеціалізувалася» на незаконному обігу особливо небезпечних психотропних речовин та прекурсорів на території міста Києва, Київської області та інших областей України керувало чотири організатори [30].*

Не можна погодитися з вченими в тому, що керівництво злочинним об'єднанням охоплює як керівництво власне об'єднанням, так і керівництво окремими кримінальними правопорушеннями, які вчиняють його учасники чи їхньою кримінально протиправною діяльністю загалом [20, с. 22-23]. По-перше, керівництво окремими кримінальними правопорушеннями, що вчиняються учасниками злочинної організації чи злочинної спільноти потребує додаткової кваліфікації за відповідною частиною статті, що містить підстави кримінальної відповідальності за це правопорушення. Тому керівництво злочинною організацією чи злочинною спільнотою це передусім керівництво їх кримінально протиправною діяльністю загалом. По-друге, у керівництві злочинною організацією і злочинною спільнотою є відмінність, яка стосується структурних частин – організованих груп чи груп осіб за попередньою змовою, що характеризується розподілом ролей, і виконують функції стосовно безпосереднього вчинення злочинів чи забезпечення функціонування всієї злочинної організації [31; 32]. Керівництво структурною частиною злочинною організацією визнається самостійним діянням і не охоплюється керівництвом злочинною організацією. Натомість керівництво структурною частиною злочинної спільноти входить до керівництва ними. Вказане дозволяє виявити непослідовність законодавця та певну неузгодженість положень ст. 255 КК України в контексті керівництва злочинними об'єднаннями. Цю законодавчу помилку слід усунути шляхом внесення змін до відповідною кримінально-правової заборони.

У ст. 7.1.6 проєкту КК України однією з форм об'єктивної сторони злочину, передбаченого цією статтею, є керівництво злочинною організацією чи її структурною частиною. Однак вже у ст. 7.2.7 проєкту КК України йдеться лише про керівництво діяльністю терористичної групи. Тобто про структурну частину тут нічого не зазначено. Водночас відповідно до ч. 5 ст. 2.7.5 терористична група може бути структурованою, тобто мати ознаки злочинної організації [33]. Відтак непослідовність авторів проєкту КК України також очевидна.

Для диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань таке виокремлення має певне значення, оскільки суспільна безпека керівника злочинної організації чи злочинної спільноти очевидно менша, ніж керівника структурної частини. Однак з іншого боку чому тоді не розмежовувати дії особи, яка самостійно створила злочинну організацію і дії особи, яка брала участь у її створенні разом з іншими організаторами. У будь-якому випадку з метою усунення розбіжностей в однорідних кримінально-правових заборонах положення щодо керівництва структурною частиною організованих злочинних об'єднань потребують уніфікації.

Слід відмежовувати керівництво організованим злочинним об'єднанням від інших діянь об'єктивної сторони відповідних злочинів. Варто враховувати, що особа, яка дає вказівки, доручення чи розпорядження, здійснює керівництво злочинним об'єднанням, а особа, яка їх виконує, – учиняє інші діяння об'єктивної сторони, злочину, передбаченого ст. 255, КК України, наприклад, бере участь у діяльності злочинного об'єднання [16, с. 213].

Введення цього діяння до об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 255 КК України, зумовлене необхідністю виділення функцій організаторів злочинних об'єднань. Керівником злочинного об'єднання зазвичай є особа, яка його створила чи брала участь у його створенні. Водночас це діяння зорієнтоване як на таких осіб, так і осіб, які не створювали злочинного об'єднання, не брали

участі в цьому, а вступили до нього згодом і почали виконувати роль організаторів у формі керівництва злочинним об'єднанням [16, с. 213–214].

Особа, яка керує злочинним об'єднанням, зокрема злочинною організацією чи злочинною спільнотою, виконує функцію керівництва. Відповідно до ч. 3 ст. 27 КК України ця функція характерна організатору. Незважаючи на це в окремих статтях КК України згадується про керівника як самостійного співучасника (наприклад, в ч. 5 ст. 110-2, ч. 6 ст. 255, ч. 2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5). Зазначене свідчить про помилку законодавця, що потребує розв'язання шляхом внесення змін до КК України. На це звертали увагу вчені [28, с. 79; 34, с. 78-81; 35, с. 61, 147; 36, с. 143].

Висновки.

1. Створення організованих злочинних об'єднань та керівництво ними є найбільш небезпечними діяннями серед форм об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 255 КК України. Прояви створення злочинної організації та злочинної спільноти, а також керівництва ними можуть бути різними, залежно від мети цих організованих злочинних об'єднань, їх структури, інших індивідуальних особливостей та обстановки функціонування.

2. Створити злочинну організацію може як одна, так і декілька осіб. Водночас керують нею зазвичай два і більше суб'єкти, серед яких керівник структурної частини. Особа, яка створила злочинну організацію, як правило залишається її керівником до засудження, смерті або заміщення іншим керівником. Окрім організаційних та керівних функцій вона зазвичай вчиняє злочини, що охоплюються метою об'єднання, а тому їй дії потребують додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень.

3. Керівництво злочинним об'єднанням не охоплює керівництво окремими кримінальними правопорушеннями, які вчиняють його учасники, і потребує додаткової кваліфікації за відповідною частиною статті, що містить підстави кримінальної відповідальності за ці делікти. Тому керівництво злочинною організацією чи злочинною спільнотою це передусім керівництво їх кримінально протиправною діяльністю загалом.

4. У керівництві злочинною організацією і злочинною спільнотою є відмінність, яка стосується структурних частин. Керівництво структурною частиною злочинною організацією визнається самостійним діянням і не охоплюється керівництвом злочинною організацією. Натомість керівництво структурною частиною злочинної спільноти входить до керівництва ними.

У ст. 255 КК України, а також ст. 7.1.6 проекту КК України простежується непослідовність щодо визнання керівництва структурною частиною однією з форм об'єктивної сторони відповідних кримінальних правопорушень. Для диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань виокремлення керівництва структурною частиною організованого злочинного об'єднання має певне значення, оскільки суспільна небезпека керівника злочинної організації чи злочинної спільноти очевидно менша, ніж керівника їх структурної частини. З метою усунення розбіжностей в однорідних кримінально-правових заборонах положення щодо керівництва структурною частиною організованих злочинних об'єднань в КК України та його проекті потребують уніфікації.

5. Виокремлення керівника у ч. 6 ст. 255, а також інших статтях КК України (ч. 5 ст. 110-2, ч. 2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5) є помилкою законодавця, що потребує розв'язання шляхом внесення змін до закону про кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Lutsenko, Y., Motyl, V., Tarasiuk, A., Areshonkov, V., Diakin, Y., & Kamensky, D. (2023). Globalization of White-Collar Crime: Far and Beyond National Jurisdictions. *Political Questions*, 41(76), 64–75. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.03>.
2. Vozniuk A. Criminal and Legal Counteraction to the Activities of Criminal Authorities: The Ukrainian Model. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2022. Vol. 27, No. 1. PP. 9–19. DOI: 10.33270/0122271.9. <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/21704>.
3. Vozniuk A., Dudorov O., Tytko A., Movchan R. Implementation of UN and EU recommendations on criminalization of organized crimes. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9, Issue 28 April. P. 234–240. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.28.04.26>.
4. Вознюк А.А., Будік І.М. Реалізація кримінальної відповідальності учасників злочинних організацій за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Випуск 74: частина 2. Серія Право. С. 199–207. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.68>.

5. Вознюк А.А. Встановлення або поширення злочинного впливу: актуальні питання кримінальної відповідальності. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 3 (17). С. 21–39. DOI: 10.34015/2523-4552.2021.3.03.
6. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова протидія діяльності організованих злочинних об'єднань: аналіз законодавчих новел, визначення перспектив. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. № 2. 2022. С. 152–167. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2022.2.15>.
7. Луценко Ю.В., Арешонков В.В. Вплив організованої злочинності на світову безпеку політику, що викликана пандемією Covid-19. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2022. № 1, С. 78–86. <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.01.08>.
8. Вознюк А.А. Протидія організованим злочинності в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1. С. 176–194.
9. Луценко Ю.В. Актуальні питання протидії організованій злочинності в контексті міграційної політики держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Випуск 6 (47). С. 132–136. DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2022.27>.
10. Павленко С.О. Основи оперативно-розшукової тактики: *монографія*. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 624 с.
11. Севрук В.Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: *монографія*. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
12. Вознюк А.А. Кримінально-правова доцільність звільнення від кримінальної відповідальності організаторів та керівників злочинних об'єднань. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 1 (145). С. 105–109.
13. Вознюк А.А. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань: *монографія*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 236 с.
14. Чорний Р.Л. Бандитизм за кримінальним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2005. 27 с.
15. Вознюк А.А. Зарубіжний досвід диференціації кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь в них. *Верховенство права*. 2017. № 5. С. 107–113.
16. Вознюк А.А. Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 652 с.
17. Кваша О.О. Співучасть у злочині: сутність, структура та відповідальність: *дис. ... д-ра юрид. наук*: 12.00.08. Київ, 2013. 467 с.
18. Ковальчук В.П. Кримінально-правові засоби протидії створенню злочинної організації: *монографія*. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 224 с.
19. Вознюк А.А. Розподіл функцій і ролей за окремими формами співучасті в злочині. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 1 (3). С. 94–100.
20. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): *науково-практичний коментар* / А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, С.С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. 130 с.
21. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 26 липня 2021 р. у справі № 522/12299/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98549772>.
22. Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 5 жовтня 2022 р. у справі № 756/5627/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106648812>.
23. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
24. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 27 грудня 2022 р. у справі № 727/8643/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108183326>.
25. Вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 24 березня 2021 р. у справі № 523/15232/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95793223>.

26. Вознюк А.А. Банди, терористичні об'єднання, не передбачені законом воєнізовані або збройні формування – спеціальні види злочинних об'єднань чи самостійні форми співучасті? *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (18 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків: ХНУВС, 2019. С. 51–53.
27. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчиненні стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>.
28. Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 928 с.
29. Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 20 жовтня 2021 р. у справі № 756/32662/18-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100494423>.
30. Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 11 жовтня 2022 року у справі № 756/5226/20 *Єдиний державний реєстр судових рішень*: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107859280>.
31. Вознюк А.А. Ієрархічність як кримінально-правова ознака злочинної організації. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2 (2). С. 84–91.
32. Вознюк А.А. Кримінально-правова характеристика структурної частини злочинної організації. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 2 (28). С. 159–166.
33. Контрольний текст проєкту нового КК України (станом на 22 травня 2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/22/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-05-2023.pdf>.
34. Вознюк А.А. Додаткові види співучасників у теорії українського кримінального права. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2 (33). С. 78–81.
35. Данилевський А.О. Кримінальна відповідальність за матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації: *дис. ... канд. юрид. наук*: 12.00.08. Київ, 2009. 200 с.
36. Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: *дис. ... канд. юрид. наук*: 12.00.08. Х., 2003. 163 с.